

Åtgärdsprogram för äldres boende 2020—2022

Miljöministeriet
2020

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Bakgrund

De kommande åren genomgår Finland en snabb demografisk förändring. I slutet av 2019 fanns det 1 231 760 personer över 65 år (22,3 procent av hela befolkningen) och 151 194 personer över 85 år (2,7 procent). En prognos från Statistikcentralen för 2040 räknar med 1 518 000 personer över 65 år (27,5 procent) och över 339 000 personer över 85 år (6,1 procent). Framförallt stiger andelen mycket gamla kraftigt när livslängden ökar och de stora årskullarna blir gamla. Antalet personer över 85 år kommer att fördubblas under de kommande 20 åren. Förändringarna i kommunernas åldersstruktur är olika i olika delar av landet. I östra och norra Finland kommer den äldre befolkningens andel att växa kraftigt redan tidigare.

Demografiska förändringar i de äldsta årskullarna åren 2020–2050.

	Slutet av 2019	Andel	2030 prognos	Andel	2040 prognos	Andel	2050 prognos	Andel
Befolkningen 65+	1 231 760	22,3 %	1 462 251	26,3 %	1 518 083	27,5 %	1 579 053	29,1 %
Befolkningen 75+	524 883	9,5 %	793 561	14,3 %	910 443	16,5 %	917 836	16,9 %
Befolkningen 85+	151 194	2,7 %	216 003	3,9 %	339 232	6,1 %	380 974	7,0 %
Hela befolkningen	5 527 573		5 566 685		5 525 528		5 422 296	

Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsprognos 2019.

Finlands officiella statistik (FOS): Förhandsuppgifter om befolkningen December 2019

Det är viktigt att stödja de äldre att bo hemma, både för de äldre själva och för samhället. Det har att göra med de äldres önskemål och självbestämmande och kostnadseffektiviteten i servicestrukturen. Det behövs en anpassning av befintliga bostäder för att de ska bli tillgängliga och säkra för äldre personer och en för äldre lämplig nyproduktion av bostäder med olika alternativ. Utöver detta är det också viktigt att boendemiljöerna blir äldreanpassade eftersom det underlättar de äldres rörlighet och tillgång till tjänster och stöder välbefinnandet och samhörigheten.

Regeringsprogrammet lyfter fram åtgärder som ska förbättra de äldres boendeförhållanden. Regeringsprogrammet konstaterar följande om äldres boende: *”Som en del av regeringsperiodens nya åldersprogram kommer ett separat åtgärdsprogram för äldre personers boende att genomföras. Det bör utvecklas goda boendelösningar för äldre, såsom boende i gemenskap och byggande av samfundshem tillsammans med kommunerna. Tillgängligheten ska främjas genom hiss- och tillgänglighetsunderstöd, vilket är till nytta inte bara för äldre personer, utan också för många andra befolkningsgrupper. Minnessjuka personers särskilda behov ska beaktas, liksom också att äldre personer ska ha ett tryggt boende.”* *”Kommuner och samfund kommer att få hjälp att anpassa sitt fastighetsbestånd till den minskande efterfrågan och bygga om det existerande ARA-bostadsbeståndet så att det lämpar sig för äldre personer.”*

Till statens mest centrala verktyg hör sådana reparationsunderstöd och även investeringsunderstöd till boende för grupper med särskilda behov som stöder byggande och grundläggande renovering av serviceboende och boende i gemenskap för äldre.

2. Boendesituationen bland äldre

Tillgänglighetsanpassade bostäder utgör enligt uppskattning cirka 15 procent (ungefär en halv miljon) av bostadsbeståndet, och det behövs fler. Reparationer i bostadshus och bostäder görs mest i entrén, i badrummen och i köken. Ett av de största problemen med gamla flervåningshus är att de saknar hiss. År 2018 fanns det 342 000 bostäder utan hiss i hus med tre eller fler våningar. I dessa bodde det cirka 90 000 personer som fyllt åtminstone 65 år. Största delen av dessa flervåningshus var bostadsaktiebolag, vilket innebär att bostäderna är ägarbostäder.

De boendes egen aktivitet är avgörande när det gäller att förbättra bostadssituationen. Den största delen, ungefär 80 procent av 65-åringars bostäder, är ägarbostäder. Ägaren fattar beslut om sin bostad. Staten och kommunerna skapar förutsättningar för bostadsreivering till exempel genom understöd och rådgivning. Ensamboende blir allt vanligare och det orsakar ofta otrygghet och ensamhet. År 2018 bodde 43,7 procent av personer som fyllt 75 år ensamma och 27,9 procent i småhus.

Befolkningen 75+ uppdelad efter hushåll och hustyp 2018

	1 person Antal hushåll	Andel	2 personer *) Antal hushåll	Andel	3+ personer *) Antal hushåll	Andel
Fristående småhus	62 405	27,9 %	77 361	52,8 %	13 937	77,4 %
Radhus och kedjehus	35 149	15,7 %	18 142	12,4 %	972	5,4 %
Flervåningshus	120 018	53,7 %	49 420	33,7 %	2 742	15,2 %
Annan byggnad	5 961	2,7 %	1 687	1,2 %	360	2,0 %
Sammanlagt	223 533	100,0 %	146 610	100,0 %	18 011	100,0 %

*) åtminstone en person som har fyllt 75 år.

Finlands officiella statistik (FOS): Bostäder och boendeförhållanden 2018.

Att äldre gör en bedömning av de egna boendeförhållandena och nödvändiga förändringar stöder möjligheterna till självständigt boende hemma. De individuella behoven och livssituationen inverkar på vilken boendelösning som är lämpligast när man blir äldre. Det är lättare att låta göra reparationer i bostaden när man är i gott skick. Även en flytt till en ny bostad och ett nytt bostadsområde förlöper bättre när man aktivt kan bekanta sig med sin omgivning.

I arbetet med att utveckla boende och boendemiljöer som är lämpliga för äldre behövs många aktörer och åtgärder, men framförallt en attitydförändring. Vid anpassning av bostäder för äldre och personer med minnessjukdomar ska man utgå från att äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga, är en naturlig del av samhället. Under de senaste årtiondena har principen att få åldras på plats (ageing-in-place) betonats i utvecklingen av boende och utbudet av tjänster. Den åldrande befolkningen får stöd för att kunna bo i egen bostad i en bekant boendemiljö även om servicebehovet ökar. Istället för institutionsliknande lösningar är boende hemma med de olika alternativ det erbjuder den gängse formen. Serviceboende med heldygnsomsorg blir aktuellt bara för en liten del av de äldre i de fall de inte kan bo i en vanlig bostad inte ens med service. Ofta handlar det om personer med en långt gången minnessjukdom.

3. Utvecklingsriktningar i äldres boende under de kommande åren

En äldreanpassad bostad är tillgänglig och trygg. Bostäder och boendemiljöer som anpassats för äldre och personer med minnessjukdomar möjliggör aktivitet även om rörelseförmågan försämras och sinnen mattas av. Äldreanpassningen stöder den boendes funktionsförmåga och delaktighet. Däri ingår fysiska faktorer i bostaden och boendemiljön såsom tillgänglighet, säkerhet, tillgång till tjänster och sociala faktorer.

Reparation av bostadsbeståndet är ett viktigt sätt att anpassa bostadsbeståndet till behoven, och här är statens reparationsunderstöd viktiga, liksom även reparationsrådgivning. I kommuner med krympande befolkningsunderlag är äldreanpassning av ARA-bostäder ett bra sätt att erbjuda boende för äldre som flyttar från sitt egnehemshus.

Boende i gemenskap där det finns flera generationer stöder delaktigheten och ökar trygghetskänslan. Samhörighet kan främjas också i boendeområdet. Bostadshusets och bostadsmiljöns tillgänglighet är en viktig förutsättning för att äldre ska kunna vara aktiva och använda tjänster. Kommunerna bör äldreanpassa boendemiljöerna till exempel genom att förbättra tillgängligheten och säkerheten och ordna olika mötes- och aktivitetsplatser.

Kommunernas aktivitet när det gäller att utveckla boendemiljöerna och samhällsstrukturen med avseende på boendet varierar stort. Stora och små kommuner, tätorter och glesbygder befinner sig i väldigt olika situationer. Många landsbygdskommuner har en stor äldrebefolkning och de har därför ett behov av att stödja deras boende på olika sätt. I framtiden kommer äldrebefolkningen i högre grad att bo i stadsliknande områden, i huvudsak i vanliga bostäder. Det kommer också att finnas flera boendialternativ, till exempel gemenskapskvarter och kvarter med flera generationer.

Mål och åtgärder i åtgärdsprogrammet för äldres boende

Åtgärdsprogrammet har följande mål:

- att förbättra äldres boendeförhållanden och främja utbudet av olika boendialternativ
- att stödja de äldre och kommunerna i att ha framförhållning och beredskap inför boendet
- att stödja utvecklandet av äldreanpassade boendemiljöer.

Åtgärdsprogrammet för äldres boende utgör en del av det nya tväradministrativa åldersprogram som ska utarbetas. Frågor som rör äldres boende tas också upp i utvecklingsprogrammet för bostadspolitiken. Detta åtgärdsprogram gäller denna regeringsperiod och betonar särskilt statens agerande när det gäller att stödja kommunerna och medborgarna i de ovan nämnda målen.

Äldres boende omfattar en stor befolkningsgrupp och olika behov. Därför behövs det olika typer av åtgärder för att stödja boende. De består av reparationer i bostadsbeståndet, nya boendelösningar och utveckling av bostadsområden. Det samarbete som miljöministeriet och Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) har med kommunerna, samkommunerna och Finlands kommunförbund utgör kärnan och även pensionärsorganisationerna och organisationerna i bostads- och byggbranschen har en betydande roll.

Prioriteringarna i åtgärdsprogrammet för äldres boende:

1. Stärka de äldres och kommunernas framförhållning och beredskap när det gäller boendet
2. Stödja reparationer, utveckling och byggande av bostäder anpassade till äldre
  - främja reparationer av bostäder och bostadshus
  - utveckla boendelösningar som motsvarar behoven, även utrymmeslösningar inom boende i gemenskap och serviceboende
3. Stödja utvecklingen av boendemiljöer som lämpar sig för äldre och personer med minnessjukdomar
  - sprida och utveckla god praxis.

Åtgärder

A. Framförhållning och beredskap

1. Stödja framförhållning av äldre medborgare om deras boende
Miljöministeriet: Utvecklingsfinansiering
Samarbetspartner: Organisationer, Finlands kommunförbund, kommunerna och äldreråden
2. Stödja kommunernas framförhållning och beredskap när det gäller äldres boendebehov
Miljöministeriet: Utvecklingsfinansiering
Statsrådets kansli: Projektet för framförhållning på kommunnivå och beredskap i äldres boende, Statsrådets gemensamma utrednings- och forskningsverksamhet
Samarbetspartner: ARA, Finlands kommunförbund, kommunerna, samkommunerna och äldreråden

B. Reparation av bostäder och lösningar för nyproduktion

3. Främja byggande av hissar i det befintliga bostadsbeståndet
ARA: Stödja lokala hissarbetsgrupper och annat samarbete
Samarbetspartner: Kommunerna, Finlands Fastighetsförbund rf och andra organisationer
4. Främja användning av reparations- och tillgänglighetsunderstöd för reparation av bostäder för äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga
ARA: Effektivisera ansökningsprocessen för reparationsunderstöd för äldres boende, inklusive rådgivning
Samarbetspartner: Kommunerna, Centralförbundet för de gamlas väl och andra organisationer
5. Utveckla och ta fram boendelösningar som motsvarar behoven
ARA: Investeringsunderstöd för mellanformer av boende, reparationsunderstöd för ARA-bostadshus och ändringar i användningsändamålet
ARA och miljöministeriet: Utvecklingsprojekt med kommunerna och samkommunerna samt utvecklingsfinansiering
Social- och hälsovårdsministeriet och miljöministeriet: Frågor om tillämpning av äldreomsorgslagen/socialvårdslagen och stöd för kommunerna
Samarbetspartner: Kommunerna, samkommunerna, organisationer och företag
6. Förbättra de fysiska lösningarna för serviceboende med heldygnsomsorg
ARA: Utveckling, beviljande av investeringsunderstöd
Samarbetspartner: Kommunerna, samkommunerna, organisationer och företag

C. Boendemiljöer

7. Utveckla boendemiljöerna så att de bättre lämpar sig för äldre och personer med minnessjukdomar
Miljöministeriet: Utvecklingsfinansiering (bland annat Förortsprogrammet) och annat samarbete
Samarbetspartner: Finlands kommunförbund, kommunerna och äldreråden
8. Stödja samhörigheten för äldre i bostadsområden
Miljöministeriet och ARA: Utvecklingsfinansiering (bland annat Förortsprogrammet), finansiering av boende och gemensamma utrymmen, annat samarbete
Samarbetspartner: Kommunerna och organisationer.

Centrala verktyg för staten i åtgärdsprogrammet är reparationsunderstöd, investeringsunderstöd för att förbättra bostadsförhållandena för grupper med särskilda behov och finansiering av kommunernas utvecklingsprojekt. Information, seminarier och annat samarbete med kommunala aktörer och organisationer är en viktig del av programmet.

Bilaga. Reparationsunderstöd och investeringsunderstöd till boende för grupper med sär skilda behov som beviljas för äldres boende 2019–2022

a) Reparationsunderstöd för förbättring av äldres boendeförhållanden 2019

	Ansökningar antal	Godkända antal	Beviljats miljoner euro
Reparationsunderstöd för äldre och personer med funktionsnedsättning	1 237	814	5,7
Understöd för avlägsnande av rörelsehinder (tillgänglighetshinder *)	392	339	8,6
Hissunderstöd (installation i efterhand)	58	52	11,4
totalt			25,7

*) inbegriper reparationer av gamla hissar för att de ska bli tillgängliga (automatisk dörröppning och utvidgning av hissorgen). Deras andel var 5,5 miljoner euro 2019.

b) Investeringsunderstöd till boende för grupper med särskilda behov som beviljats för äldres boende 2019

	Antal bostäder	Beviljat understöd, milj. €	Understödet procentandel
Serviceboende med heldygnsomsorg: Äldre med minnessjukdomar och äldre i dåligt skick	582	26,4	max 40 procent av de godtagbara kostnaderna
Stödboende	482	17,2	max 25 procent av de godtagbara kostnaderna
totalt	1 064	43,6	

Investeringsunderstöd till boende för grupper med särskilda behov beviljades 2019 till ett belopp av sammanlagt 80,4 miljoner euro för bostadsprojekt för alla grupper med särskilda behov samt studerande och äldre.

c) Reparationsunderstöd till äldres boende och investeringsunderstöd till boende för grupper med särskilda behov 2020–2022

	2020	2021	2022	Sammanlagt
Understöd för reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning, hiss- och tillgänglighetsunderstöd	27,2 milj. €	30,9 milj. €	33,9 milj. €	92,0 milj. €
Äldreanpassning av ARA-bostadshus	5 milj. €	10 milj. €	10 milj. €	25 milj. €
Investeringsunderstöd till boende för grupper med särskilda behov (ungefär hälften till äldres boende)	90 milj. €	90 milj. €	90 milj. €	